

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**S. Augustinus, Episcopus in Africa Hipponensis, Veritatis
Evangelico-Catholicæ In Potioribus Fidei Controversiis
Testis Et Confessor, Contra Bellarminum Et Alios
Scriptores Papæos, antiquos pariter & ...**

Reiser, Anton

Francofvrti, 1678

Lib. II. cap. 11. & 12. de Linguâ Missali

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72506](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72506)

beati, ac veram esse *Tertulliani* iudicio Ecclesiam. *Quinta*, quæ Altarium magnitudinem vel parvitatem attendit, omnino nihil ad rem facit, cum hic quidem quantitatis nulla sit efficacia, ac Deus ad hæc talia planè non soleat respicere, æquè acceptum habens Sacrificium in Altari montano ab Eliâ, quàm in Templo Salomonis splendidissimo à Sacerdote summo oblatum, id quod etiam de similibus exemplis iudicandum. Super adhuc est *sexta*, huc quam maxime pertinens circumstantia, de communicatione nimirum solius Sacerdotis Missifici, ob quam missa dicitur non tantum privata, et si publicè fiat, sed etiam *solitaria*, cuius expressam apud Veteres Ecclesiæ Doctores & sic Augustinum quoque non fieri mentionem, ipse Bellarminus ante, ac latis expressè agnovit, testis Ecclesiæ Veritatis, si unquam, hic rectè luculentissimus; cui non possum non addere è Seculo antecedente *Georgium Rocelium*, sequens testimonium in Viâ, quam Regiâ exhibentem: *Particulares Missule non congruunt cum Institutione Cæna, nec cum traditione Paulinâ, nec merentur Liturgiæ nomen, nec habent robur ex Evangelio, nec ex Ecclesiâ testimonium aut exemplum, nec Sanctorum Patrum (de antiquis loquor) consensionem firmam, nec beatorum Martyrum aut Homologitarum (confessorum) ad stipulationem, nec denig. Conciliorum veterum æcumenicorum ad probationem ullam; sed nuperis Seculis advenit has vana hominum superstitione & hypocrisis, ignorantia & Pharisæia.* Plura huic similia d. *Gerhardus* noster in *Confessione Catholica*, opere nunquam satis laudato, & hæcenus per DEI gratiam ab adversariæ partis impugnationibus libero, quia verè inexpugnabili, collegit numero satis magno, quibus in *Vindiciis Evangelico-Thomisticis* non ita pridem adnumeratus fuit nuperus Editor Concilii Illiberitani *Gonzales*, & recens Gallorum Historicus *Benjamin Priulus*, ea de novitate & inutilitate Missarum, quæ dicuntur, privataram exhibentes, quæ Evangelicis non nisi gratissima esse possunt.

CAPVT VNDECIMVM ET DVODECIMVM,

De Lingua & Vocis genere in Missâ.

DE illâ quidem ex Augustino nihil habet Bellarminus: qui verò, dum in hujus Questionis breviori tractatione provocat ad ea, quæ de hoc argumento partim in Controversiâ de *Editionibus Bibliorum vulgatis*, partim in Controversiâ de *Ceremoniis Sacramentalibus* scripsit, nos etiam eodem donat Privilegio ad ea provocandi, quæ utrobique sunt, quantum ad Augustini auctoritatem, reposita. Hic tantum ea juvat repetere Augustini verba, quæ ex libro *Ejus de catechizandis rudibus* Juri Canonico inseruit Gratianus, iis etiam additis, quæ recentior Scholiastes ex antecedentibus tanquam illuc pertinentia adscripsit: *Sunt quidam de Scholis usitatissimis Grammaticorum oratorumque, venientes, quos neque inter Idiotas numerare audeas, neque etiam inter illos doctissimos, quorum mens magnarum rerum questionibus est exercitata. His ergo, qui arte loquendi ceteris hominibus excellere videntur, cum veniunt, ut Christiani fiant, hoc amplius, quàm illis illiteratis impartire debemus, quod sedulo admonendi sunt, ut humilitate induti Christianâ discant non contemnere, quos cognoverint morum vitia, quàm verborum amplius devitare, & cordi casto linguam exercit atam nec conferre audeant, quàm præferre etiam consueverant. Et infra: His etiam magis utile est nosse, ita præponendas esse verbis sententias, ut animus corpori præponitur. Ex quo fit, ut ita malle debeant veriores, quàm disertiores audire Sermones, sicut malle debent prudentiores, quàm formosiores amicos habere. Noverint etiam, non esse vocem ad aures DEI, nisi adfectum animi. Ita enim non irridebunt, si aliquos Antistites & Ecclesiæ Ministros forte animadvererint vel cum barbarissimis & solacissimis Deum invocare, vel eadem verba, quæ pronuntiant, non intelligere, perturbatèq; distinguere; non quia hæc minime sunt corrigenda, ut populus ad id, quod intelligit plane, Amen dicat, sed quia pie sunt ab iis toleranda, qui didicerunt, ut sono in Foro, sic voto in Ecclesiâ benedici. Itaq; forensis illa non nunquam bona fortè dictio, nunquam tamen benedictio dici potest. Inter plura, de quo testimonium hoc Augustini monere nos potest, illud ad præsens Institutum ante omnia pertinet, quod de populo Amen dicente observat, nimirum ad id Amen dici debere, quod plane intelligitur, id quod ad usum Sacram. Eucharistiæ etiam referri posse & debere, est indubium. Hinc ingenua iterum Bellarmini confessio hic notanda venit, ibi exhibita, ubi quam maxime contra vulgatas Bibliorum Versiones & Editiones militavit: Meritò S. Paulus mavult, quing. verba in Sensu suo ad instructionem loqui, quàm decem millia verborum in lingua, scil. peregrina & incognita; quia melior est cohortatio, quæ ab omnibus intelligitur, licet brevissima sit, quàm ea, quæ non intelligitur, etiamsi sit longissima. Adplicatio etiam hic fieri potest eorum, quæ idem Bellarminus de Ceremoniis Sacramentorum in genere agens, in specie de matrimonii Sacram. monuit, id singulariter excipi debere statuens,*

cum de lingua agitur, quæ Sacramenta debeant administrari. Quia enim, inquit, Matrimonium consistit in consensu mutuo, necessario requiruntur verba vel nutus, qui ab utraque parte intelligantur. Addit, similiter Confessio peccatorum fieri debet lingua utriusque nota, licet Confessio non tam sit Sacramentum, quam Sacramenti materia. Sed annon per devotum Sacramenti Eucharistiæ usum mystica unio (quam cum Matrimoniali conjunctione apostolorum suo quodam modo comparare, inferius suo videbimus loco) animæ fidelis cum Christo, & adnuntiata in Verbo absolutionis peccatorum remissio confirmatur & obfirmatur? Necessum igitur est quam maxime, ut hoc negotium eâ peragatur lingua, quæ ei in primis non sit incognita, cui hoc Beneficium confertur, ut cognita ejus magnitudine ad debitam gratiarum actionem eò magis invitetur, atq; insuper dicat, qualia exindè hauriri possint solatia, atque ad Christianismi profectum & ædificationem incitamenta. Jam de vocis genere in Missâ, ut aliquid de submissione ejus in Canonis missæ recitatione addamus, bis Augustini mentio apud Bellarm. in hujus Controversiæ tractatione occurrit. Et primò quidem, ubi ad primam Chemnitii objectionem responde-
 re tentat. Objecit institutionem Christi, qui in Cænâ sui memoriam non per silentium, sed ut Paulus explicat, per adnuntiationem jussit fieri. Addit ex insolita liberalitate Bellarminus, posse argumentum confirmari ipsius Christi exemplo, qui verba Consecrationis altæ voce pronuntiavit, ut omnes, qui aderant, audire potuerint; Respondet autem: Christi memoriam & adnuntiationem non tam verbis, quam re ipsâ fieri debere, si, Augustino scribente, Christiani jam peracti Sacrificii memoriam celebrant Sacro-Sanctâ oblatione & participatione corporis Christi, &c. Næq; posset alio impleri modo, quod Paulus precipit, ut omnes mortem Domini adnuntiant. Qualis enim fieret confusio, si omnis populus in Ecclesiâ mortem Domini verbis adnuntiare deberet? Quod verò Christi attinet exemplum, est sciendum, Christum non solum ea pronuntiasse verba, ut consecraret, sed etiam, ut Apostolos ritum consecrandi doceret. Quocirca oportuit Eum ita loqui, ut audiretur ab Apostolis; quod etiam hoc tempore servant Episcopi, cum inter Missarum solemnias Sacerdotes ordinant. Sic enim pronuntiant Consecrationis verba, ut omnes illi Sacerdotes novi possint audire. Alia autem ratio est eorum, qui ad populum Missas celebrant. Deindè, ubi Chemnitius in objectionem quartâ ad antiquam provocat Ecclesiæ consuetudinem, quâ iis, qui non poterant (ex more nimium recepto) Mysteriis interesse, dimissis, altæ voce preces, gratiarum actiones, & ipsi etiam Consecrationis verba pronuntiabantur, addito ritu antiquo, Amen ad verba Consecrationis respondendi, de eo inter alios Scriptores antiquos pro teste Augustinum ex libro ad Orosium sistens; Bellarminus ita respondit: *librum hunc non esse Augustini, nec testimonium ex eo ad rem facere. Non enim loqui Authorem illum de Consecratione, sed de Sacramenti dispensatione, idque solum dicere, eos Amen respondere solitos, qui sanguinem Domini acceperint, dicente videlicet Sacerdote: Sanguis Domini nostri Jesu Christi.* Ad utrumq; ut paucis aliquid dicatur, de responso Bellarmini ex Augustino ad primam Chemnitii objectionem est sciendum, Eum verba Augustini non ad mentem Ejus explicare. Non enim loquitur in eis Sanctus Pater de oblatione sacrificiali, quæ fit per Sacerdotem, qualis Augustino secundum ea, quæ superius ex Eo fuerunt adducta, planè fuit incognita; sed vel de oblatione per Sacerdotem ministeriali, in quem sensum ad caput antecedens Christum in Sacramento populis immolari Doctor augustus notanter scripsit; vel de oblatione memorativa, quæ fit à populo communicante, DEO Patri in precibus devotis Sacrificium Filii in Cruce exhibitum per Fiduciam meriti ex eo profluentis apprehensionem obferente, quod & verborenis & simul realiter præstatur, communicantibus id, quod ex verbis Dominicæ Institutionis clarè à Sacerdote expressis percipiunt, pervoculam Amen se credere confirmantibus, & subjunctâ gratiarum actione Domini mortem ex Christi ipsius & Pauli mandato memorantibus. Nec aliqua timeri debet hic confusio, dum omnis in Ecclesiâ populus, præsertim communicans, mortem Domini verbis etiam adnuntiat, nisi confusionem apostolorum eorumq; in Ecclesiâ Successores admisisse velimus dicere, quorum tempore populus ad Sacerdotis preces Amen in fine earum addidit, suam de exauditione precum certitudinem eometipso testatus. Quod autem Christus in prima Sacramenti hujus Institutione verba Consecrationis clarissè pronuntiasse, non solum, ut consecrare, sed etiam, ut Apostolos ritum consecrandi doceret, rem Bellarmini pro submissione vocis in Missæ Sacrificio pugnantis non juvat, sed potius evertit. Si enim Christus id eò verba Consecrationis clarè pronuntiavit, ut Apostolos ritum consecrandi doceret, sequitur, Apostolos etiam, eorumq; in Ecclesiâ Ministerio, nominatim in hujus Sacram. administratione Successores, hæc Christi verba, quæ

i. 20. contra Fault. cap. 18.

Quæst. 49.

Conse-

Consecrationis dicuntur, clarè pronuntiare debere, ut nimirum populus ex iis de toto hoc Mysterio informetur, & quid in hac celebratione agatur, discere possit, quod nisi fiat exiguo cum fructu populi communicantis negotium hoc peragetur. De auctoritate libri ad *Orosium*, cujus sub Augustini nomine in objectione quarta mentio est facta, quidquid sit; loquatur etiam, quod Bellarminus vult, *non de Consecratione, sed de Sacramenti dispensatione*, non tamen nihil, sed satis ad rem facit, de qua agimus. Quia enim ipso teste Bellarmino habemus, Missarum, quas dicit, privatarum & solitariarum apud Veteres Ecclesiæ Doctores expressam non legi mentionem, idè quod præter alios is etiam sub Augustini nomine Scriptor *Questionum sexaginta quinque ad Orosium*, quem *Hieronymus Torrentis in Confessione Augustiniana* aliàs ad suas trahere partes est conatus, de hoc more respondendi *Amen* in ipso Sacramenti Eucharistiæ usu memorat, omninò præsupponit, eodem genere & linguæ & vocis Sacerdotes in hujus Sacramenti administratione, id est, lingua communi sive cognitâ & voce alta, tam circa ipsam Consecrationem, quàm ipsius Sacramenti dispensationem usos fuisse, cum, nisi hoc fuisset, Apostolo teste, populus *Amen* quasi ad rem incognitam respondere non potuisset. Et dum hujus *Amen* respondendi ritus *Ambrosium* quoque Bellarminus scribit meminisse, eodem videlicet cum Augustino viventem Seculo, res est eò clarior, nihilq; ad uberio-rem ejus deductionem nunc quidem potest vel debet requiri.

CAPVT DECIMVM ET QVARTVM, & seqq.

DE

Ceremoniis in Sacrificio Missæ.

PRÆTER ea, quæ de Ceremoniis Sacramentalibus in genere superiùs ex Augustino sunt adducta, pauca hic in specie restant excutienda, in primis cum pleraque, quæ de Ceremoniis Missaticis coacervavit Bellarminus, vel Augustini auctoritate tanquam recentiores destituantur, vel nullam habeant omninò difficultatem, adiaphoræ nimirum, & sub nullam in se cadentes controversiam, nisi quatenus pars aduerialia res etiam adiaphoras, & in se liberat statuit necessarias, jugo intolerabili Evangelicam libertatem, quantum in se est, premens. Unus tamen & alter ex Augustino locus vindicari debet, ne in hoc etiam argumento Bellarminus quidquam contra Evangelicos obtinuisse videatur. Præteritis igitur, quæ Bellarminus habet de *Vestibus Sacris* ex Canone quodam Synodi Carthaginensis, tempore Augustini celebratæ, de usu *Vestis albæ* in Sacro ministerio, ut & de *Veste Dalmaticâ* ex Authore *Questionum V. & N. T.* ut potè, ut dixi, adiaphorâ, àque Christo & Apostolis expressè non præscripta; Item quæ de consecratione *Templorum & Altarium* ex Augustini non omninò indubiis de *Tempore* Sermonibus laudat, cum non de ipsa consecratione vel dedicatione, sed modo & ratione ejus inter nos sit controversia; quorum quoque pertinet tractatio de *Vasis Sacris & consecratis*, quia id, quod Augustinus verbis à Bellarmino laudatis, de *Instrumentis & Vasis* in Ps. 113. ex *Auro, & argento in usum Sacramentorum* scripsit, non de singulari quâdam consecra-
tione pluribus ceremoniis peragenda voluit intellectum, sed de ipso eorum sacro in
celebratione Sacramentorum usu, dicens, *quæ ipso Ministerio consecrata dicuntur sancta*,
quo ipso nihil clarius dici & scribi potuit. His inquam prætermittis, neque eo etiam
attento, quod ex Augustino de tempore in genere vel die celebrandi Eucharistiæ Sa-
cramentum monet, *in quibusdam locis Sacrificium*, non Missaticum, sed Eucharisticum
omni die, alibi die solum Dominicâ & sabbatho, alibi die solum Dominicâ offerri solitum & Epist. 118.
consuetum fuisse, nobis supra jam de hac circumstantiâ omnem controversiam sub-
moventibus; is nunc ante alios ad aliquam considerationem trahi debet locus, qui de
hora in specie, nimirum ante- vel post-meridiana, in usu hujus Sacramenti agit, utpo-
tè circa cujus sensum Lutherus contra Bellarmini gravem latis adulationem debet vin-
dicari. Eum his verbis exhibet Bellarm. *Liquidò adparet, quando primum acceperunt Disci-
puli corpus & sanguinem Christi, non eos accepisse jejunos. Numquid tamen propter eam universæ
calumniandâ est Ecclesia, quod à jejunis semper accipitur? Ex hoc enim placuit Sp. sancto, ut in
tanti honorem Sacram. in os Christiani prius Dominicum corpus intraret, quàm ceteri cibi, nam
idè per universum orbem mos iste servatur. Neg. enim, quia Domino post cibos dedit, propterea
pransi aut cenati fratres ad Sacram. illud accipiendum convenire debent, aut, sicut faciebant,
quos arguit Apost. & emendat, suis ista Mensis miscere. Namq; Salvator, quò vehementius com-
mendaret Mysterii illius altitud. ultimum hoc voluit insigere cordibus & memoriâ Discipulor. à
quib. ad Passionè digressurus erat. Et idè non præcepit, quo deinceps ord. sumeretur, ut Apostolis,*
per

Ccc